

5. PRAKTISKA RÅD SAMT EXEMPEL PÅ INKLUSION

5.1 PRAKTISKA RÅD VID INKLUSION Katarina Storbjörk

Inklusion innebär en fortgående process, som skapar tillfällen för människor att lära sig tillsammans. I processen deltar en mängd personer som gemensamt ansvarar för elevens fostran och undervisning.

Helhetsansvar och ansvarsfördelning

- ❖ **Skolmyndigheterna** åläggs anordna undervisningen för elever med särskilda behov i första hand inom allmänundervisningens ram. **Kommunen** har skyldighet att ordna de stödfunktioner dessa barn behöver för att kunna delta i allmänundervisningen.
- ❖ **Rektorn/daghemsföreståndaren** ansvarar för att det finns förutsättningar för administrativa och konkreta åtgärder.
- ❖ Det är **läraren** som har det pedagogiska ansvaret för elevens undervisning och fostran.
- ❖ **Klassläraren/klassföreståndaren** fungerar i allmänhet som kontaktperson och koordinator i nätverkssamarbetet kring den individuella undervisningsplanen.
- ❖ **Skolgångsbiträdet** ansvarar för elevens vård och tillsyn och ingår i arbetslag inom vilka arbetsuppgifter fördelas i samråd.
- ❖ **Elevens föräldrar** kan bidra med viktig information och skall ha insyn i skolarbetet.
- ❖ **Elevvårdsgruppen** är en viktig resurs.
- ❖ Det krävs ett **kontinuerligt samarbete mellan alla involverade** i elevens skolgång och habilitering både **inom och utanför skolan**.
- ❖ **Information** och kunskap om barns särskilda behov kan man få via olika **handikapp- och samarbetsorganisationer**.
- ❖ **Arbetshandledning och fortbildning** bör erbjudas alla som arbetar med inkluderade elever.

Pedagogisk planering och individuell plan (IP) för undervisningen

Det är skäl att **inleda förberedelserna** inför elevens inklusion i allmänundervisningen i **god tid** innan skolstarten eller terminsstarten. Både praktiska arrangemang och administrativa åtgärder tar lång tid att förverkliga. Det kan t.ex. handla om att anställa ett skolgångsbiträde eller att bygga en ramp för rullstol i skolan.

När överföring till specialundervisning och förlängd läroplikt gjorts har man redan gjort **medicinska, psykologiska eller sociala utredningar**. Dessa utgör grunden för praktiska arrangemang på skolnivå, och ur dem framgår också **behovet av stödtjänster** och eventuella **anpassningar av inlärningsmiljön**. Försäkra er om att ni har tillgång till dem och kom ihåg att hantera sekretessbelagda uppgifter inom laglighetens ram! Se kapitlet om Tystnadsplikten i skolan! När det gäller byte av skola, skolform eller ”-stadium” bör det

finnas en färdigt uppgjord **individuell plan för undervisningen**, där man bl.a. uppställt långsiktiga mål för eleven. Planen får ni alltså från elevens **tidigare skola eller dagvårdsplats**, som också kan bidra med andra värdefulla upplysningar.

Den individuella planen är det dokument, som skall **innehålla all information som gäller elevens skolgång och utbildning**. Den är också lärarens verktyg, ett levande åtgärdsprogram, som skall vara riktgivande för elevens undervisning på årsnivå och utbildning på lång sikt. Planen bör uppdateras regelbundet och följa med eleven t.ex. som bilaga till elevkortet, så att elevens undervisning inte blir lidande vid lärar- eller skolbyte. Den skall också stå som **grund för elevens utvärdering**. Därför är det en god idé att sätta ihop en **arbetsgrupp för att planera utarbetningen och förverkligandet** av denna. Kärnan i gruppen består av läraren, eleven och hans föräldrar, specialläraren, skolgångsbiträdet och andra nödvändiga experter som t.ex. talterapeuten. Sammansättningen av gruppen kan variera från möte till möte.

Lärarens snabbguide

- Arbeta inte ensam. Försäkra dig om att alla parter som kommer i kontakt med barnet får den information de behöver. Utnyttja expertis inom och utanför skolan. Kom också ihåg att klassens övriga elever erbjuder en idékälla vid ordnandet av undervisningen för elever med särskilda behov.
- Kräv att stödtjänsterna och -funktionerna fungerar. Allt utomstående stöd bör anpassas till förhållandena i klassen och till lärarens planer och egna arrangemang. Se till att stödtjänsterna blir en naturlig del av barnets skoldag. Kontrollera att den fysiska miljön (placering, ljus, ljud, temperatur, hjälpmedel etc.) är anpassad enligt elevens behov.
- Kom ihåg att det är du som är läraren, som planerar undervisningens förverkligande och utvärderar barnets utveckling. Skolgångsbitrådets uppgift är att vara lärarens medhjälpare.
- Försäkra dig om att eleven är en del av klassen och skolsamfundet under hela skoldagen. Lärarens uppgift är att se till att elever med särskilda behov, så långt det är möjligt, tillsammans med de andra deltar i de aktiviteter som försiggår i och utanför klassen. Ibland kan det vara befogat att reducera elevens arbetsdag eller förkorta elevens arbetspass.
- Anpassa undervisningsmetoderna och variera arbetsuppgifterna. Strukturera undervisningen, arbeta med konkret laborativt material, bilder och vid behov anpassade läromedel eller differentierade uppgifter. Beakta elevens starka sidor och inlärningsstil, specifika inlärningssvårigheter, språkliga färdigheter, sociala kompetens, motorik och perception, koncentrationsförmåga och minne, uthållighet och aktivitetsnivå.
- Kom överens om elevens undervisningsmål. Undervisningsmålsättningarna bör ingå i elevens individuella plan. Det är viktigt att IP-gruppen verkligen planerar målsättningar för undervisningen och inte enbart begränsar sig till att fundera över vilka stödfunktioner eleven behöver. I planen bör ingå 1) undervisningens huvudmål, 2) övriga inlärningsmålsättningar och 3) stödfunktioner. Utarbeta gärna delmål

och tyngdpunktsområden ämnesvis, så att de kan utvärderas. Glöm inte att ta med sociala mål och strategier för styrning av elevens impulskontroll, om behov av detta föreligger.

- Anpassa elevens målsättningar till klassens undervisning. P.g.a. barnets handikapp kan man bli tvungen att ställa upp målsättningar som avviker från den övriga klassens undervisning. Elevens målsättning måste sammanlänkas med klassens så att eleven så långt det är möjligt kan delta i hela klassens verksamhet.

Undervisningen differentieras enligt elevens behov:

- eleven har samma mål som den övriga klassen, men använder någon form av hjälpmedel (specialpenna, dator etc.)
  - eleven studerar samma ämnesområde, men målsättningarna är anpassade
  - eleven medverkar i lektionen men tränar något annat
  - eleven lär sig på annat håll, och helt andra saker
- Håll regelbunden kontakt med elevens vårdnadshavare. Det är föräldrarna som bäst känner sitt barn, och kan stöda det där det behövs bäst. Det är viktigt att ha en gemensam linje i fostran och att sträva till samma mål. Ofta kan elevens fritidsverksamhet och terapier utom skoltid utgöra ett viktigt komplement till undervisningen.
  - Använd sunt förnuft, personliga erfarenheter och egna övertygelser i arbetet. För den inkluderade eleven är det viktigast att tillsammans med sin egen åldersgrupp lära sig på sina egna villkor. Prioritera sådan kunskap som känns mest ändamålsenligt för barnet på lång sikt. För klassens övriga elever är det berikande att uppleva olikhet och mångsidiga arbetsmetoder.

Några pedagogiska råd

- Alla elever har ett stort behov av att känna sig accepterade. Ge äkta beröm alltid när det finns en chans! Försök hitta lösningar där omgivningen berömmar barnet. Beröm från andra barn stärker självförtroendet, vilket i sin tur föder motivation.
- Många elever blir lätt störda av olika stimuli. Minska störningsmomenten. Skapa gärna en egen avgränsad arbetsvrå för eleven i klassrummet. De riktigt svåra momenten under skoldagen måste planeras så att upprepade misslyckanden förhindras.
- De flesta elever med särskilda behov har bister i tids- och rumsuppfattning. Hjälpeleven att hitta sitt material, handled i tid och rum med hjälp av bilder, färger och andra system. Ge eleven strategier och handlingsmönster för olika situationer, där eleven behöver handledning.
- Skapa rutiner för skoldagen och olika slags arbetspass. Då eleverna vet vad som förväntas av dem kan de arbeta mera självständigt. Det ger eleverna trygghet och möjlighet att stöda varandra, och då blir det mera utrymme för improvisation och arbete i mindre grupper.
- En del har svårt att ta till sig verbala instruktioner så att de styr handlandet. Ge tydliga och konkreta signaler, gärna ”handgripligt”, och håll ögonkontakt. Försäkra dig om att eleven har uppfattat rätt. Bygg gärna upp ett signalsystem för att återkalla uppmärksamheten när den börjar tryta.
- Försök bygga upp helheten och skapa sammanhang med hjälp av symboler, bilder och laborativt material. Visa själv vad du vill att eleven skall göra, visa konkreta modeller.
- Ge strukturerade arbetsuppgifter, gärna bara ett papper med några uppgifter (mål som eleven kan överblicka). Ge tydligt avgränsad tid och korta arbetspass. Avgränsa uppgiften så att eleven alltid kan göra uppgiften färdig. Det är oerhört viktigt att eleven har en chans att lyckas!
- Tjata inte, då går elevens krafter åt till att undvika det jobbiga. Sök alternativa metoder att lära stoffet på olika sätt och låt eleven använda alla sina sinnen. Låt eleven röra på sig mellan arbetspassen. Öka småningom arbetspassens längd.
- Öva sociala färdigheter tillsammans med klasskamrater och andra personer i skolan. Var själv förutsägbar, så att eleven vet vad som är tillåtet/inte tillåtet. Om eleven får ett straff skall det ske genast.
- Glöm inte att man lär sig bäst när man har roligt. Med hjälp av humor löser man många besvärliga situationer.